

LLUM

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L' UNIO DE MITJORN - GRAN.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Plasseta, 1.
Mitjorn.—San Cristófol.

SUSCRIPCIÓ
A Espanya cada trimestre 0'30 pta.
A fora id. id. 0'60 "

Núm. solt 5 centims.

Les Normes ortogràfiques

(Continuació)

XV.

En fi de paraula s'escriurà *tx* dins els pocs mots con *despatx*, *esquitx*, els derivats dels quals presenten *tx* (*despatxar*, *esquitxar*); en tots els altres casos s'escriurà *ig* darrera de *a*, *e*, *o*, *u*; i *g* darrera de *i*. Ex.: *maig*, *faig*, *raig*, *gaig*, *lleig*, *bateig*, *oreig*, *sacceig*, *trepig*, *mig*, *desig*, *goig*, *boig*, *roig*, *fuig*, *puig*, *ennig*, *rebuig*.

XVI.

Quant, per les regles d'accentuació, calgui accentuar graficament una *a*, una *e* oberta o una *o* oberta, s'emplearà l'accent greu, en el altres casos, s'emplearà l'accent agut.

S'accentuarán els oxitons acabats en vocal tónica o en vocal tónica seguida de *s* o *n*. Ex.: *replá*, *café*, *diré*, *costí*, *alló*, *carbó*, *oportú*, *francés*, *digués*, *comprén*, *encen*. (En canvi: *extens*, *carbons*, *infern*, *animal*, *dormiu*, *museu*, *remeis*.)

S'accentuarán els paroxitons acabats altrament que en vocal sil·làbica seguida o no d'una *s* o d'una *n*. Ex.: *fácil*, *dipter*, *próleg*, *exámens*, *anávem*, *anáveu*, *diriém*, *dirieu*. (En canvi: *pare*, *casa*, *cases*, *cerca*, *cerquen*, *savi*, *moro*, *moros*, *ingenu*, *ingenua*, *anessis*, *anares*, *anaren*.)

Se accentuarán el paroxitons de més de dues sil·labes en els quals la vocal tónica es una *i* o una *u* seguides de *a* o *e*. Ex.: *estudia*, *estudies*, *estudien*, *dormiria*, *continua*, *continúes*. (Peró: *día*, *dies*, *nua*, *nues*, *cria*, *cries*, *crien*.)

S'accentuarán tots els preparoxitons. Ex.: *épo-ca*, *époques*, *solipede*, *física*, *mètode*, *hipòtesi*, etc.

Quan dues formes nominals o dues formes verbals solament se diferenciien entre elles p'el sò obert o tancat d'una *e* o d'una *o* se'accentuarán totes dues. (Ex.: *bé* i *bè*, *nèt* i *nét*, *vès* i *vés*, *véns* i *vèns*, *vènen* i *vènen*, *òs* i *òs*, *jòc* i *jóc*, *bòta* i *bóta*, *mòra* i *móra*) i en general s'accentuarán tots aquells mots amb *e* o amb *ó* tòniques que escrits sense accent, podrien donar lloc a confusions, tals

com *dona* i *dóna*, *sò* i *só*, *són* i *sòn*, *sòu* i *sóu*, *fóra* i *fóra*, *tè* i *tè*). Quant dos monosil·labs l'un tónica i l'altre àton venen escrits amb les mateixes, s'accentuarán el tónica a fi de diferenciar-lo graficament de l'àton; és de ésser diferenciant graficament del prenom reflexiu *es*; *mà*, *mòn* i *mòs*, substantius, de *ma*, *mon* i *mos* adjectius possessius; *nòs* i *vós* subjectes i complements preposicionals, de *nos* i *vos* complements àtons; *pèl* substantiu i son plural *pèls*, de *pel* i *pels* contraccions de la preposició *per* amb els articles *el* i *els*; *qu* pronunciat amb *è* clara, de *que* pronunciat amb *e* neutra, *sà* abjectiu qualificatiu, de *sa* adjectiu possessiu; *sé* de *saber*, de *se* pronom reflexiu; *ús* substantiu de *us* pronom personal.

XVII

Davant de vocal o *h* no s'escriurà *al*, *del*, *pel*, sino *a l'*, *de l'*, *per l'*. Ex.: *a l'avi*, *de l'home*, *per l'aire*. No s'elidirà mai la *e* del mot aton *que* pronom o conjunció.

En el cas d'emplearse *an* en lloc de *a*, no s'escriurà *a n'* (ni *a-n*) sino *an*: *ho he dit an ell* (millor: *ho he dit a ell*.)

XVIII.

S'admeten les formes sil·làbiques *em*, *et*, etc. al costat de les formes sil·làbiques tradicionals *me*, *te*, etc. Ex.: *Mai et veia*, i *mai te veia*: *Els-en-treu* i *Treulos-en*.

(Acabarà).

DE LA PAGESIA

(Continuació).

—¡I jo si que hu se! He perduda sa bossa. ¿Que es teva, tros de carn batiada?

—Es parlá be no costa res, Bernat, i si no tens criansa a ca's mestre n'ensenyen.

En Bernat n'anava a dir una de gruixada pero va veure la madona que arribava atreta pel trui i un poc abessivat contesta:

—Idó ¿per qué heu de fer enfadar a un homo? I Bernat per aquí, Bernat per allà, Bernat per aquí-d'esá. Quant veis qu'un homo está cremat dixauló fe i no vos poseu amb ell.

Era hora de posarse en feina.

El porqueret treia la guarda. Duia la llandera de les corretjades enrevoltada a un bras i el garrot rossegant, tot ell abstret en la tasca artistic-filarmónica de fer un fabiol de canya amb un mal trinxet plé d'osques. Na Maria i la madona tregueren las fugasses de la premsa que regalimava serigot, negrejant de mosques. El missatges sen anaren a n'els seus quefers i en Bernat després de girar en va tot el munt de rabassons sen aná a junyir.

El dia era clar, la atmosfera quieta.

En tota la tarde en Bernat aná elisot.

Per paga dins la bossa hi duia dos feixets d'escanya-pits, un llibret nou de «Violón» i tres pessets de dos. Total dotze décimes. ¡Un capital!

I contau a mes d'aixó que no pogué fumar en tot el capvespre.

El vespre, després d'haver arranant cada hu lo seu, estaven tots els de la possessió aplegats dins la cuina. El porqueret acabava d'entrar un manat d'encenais.

—¿Qué has trobada sa bossa, Bernat? s'atreu a preguntar el pastor atiant el foc.

Un mal pensament enlluerná el cervell del pareier. Si la m'haurá amagada...? i mal-humorat contestá a les seques. No.

La presencia del amo impedi que se tornás moure saragata.

¿I aont l'has perduda? — preguntá bondadosament. *Un estel.*

(Seguirá)

Excursió a Calamporté

El día 12 de Maig, segona festa de Cincogema, la Secció *Minerva* de «L'Unió de Mitjorn-gran» va organitzar la excursió ja anunciada al Barranc de «Calamporté del terme d'Alahor. Fou aquesta una festa de tal importancia que necessita un poc mes que *la Gasetilla* que un hi sol dedicar a actes així, per assó volem ferne mes llarga ressenya. Tota la tarde i vetlada del diumenge ja se notava entre els socis aquell entusiasme que sol precedí a tals actes. No se parlava d'altra cosa i la llista de socis s'anava umplint per moments, ja son 40... ara se n'hi apunten mes... ja son 48... encara n'hi ha mes que demanen lloc, ja son prop dels xixanta. Benisim. El nombre de socis que va creixent umpl encara de mes coratge als ja apuntats d'abans. Es fa fosc i tothom va a posar ets ossos de pla, porque prou drets estarán al endemá.

Son les tres i mitja de la matinada i alguns tocs de *diana* de joves músics dematiners desxondeixen aviat a molts que deveres s'aixequen i cap a la Plassa falta gent. Comensa a claretjar. Una espessa boira invadeix la terra i sols no deixa veure els caps dels carrés. Compareixen els músics, cada un amb son instrument. Tot son bromes i alegria. Encara n falten dos. Allá venen somiosos fregantse els uis... Ja hi son tots i s'arranja la comitiva. La bandera de «L'Unió» que's la de Menorca es portada p'en Juan Gomila (a) Titó, darrera ella va la Banda de «Minerva», i va fent una volta per tots els carrés de Mitjorn tocant alegres passodobles, que acaben de deixondir als mes dormilegues.

La gent, el poble tot, se va animant; qualca capet ros d'infant desvetlat guaita per les finestres

tambe hi guaiten jovenetes amb els cabells embuiats i mitj riuen als músics qui passen. Un vell grunyidó s'enfabiola *perque alsen al poble tant demati*, una broma del jovent l'aquieta.

L'excursió s'organisa. Es dedía clar. Son prop les cinc. Els mes entusiastes i agoserats parteixen a peu p'el camí dels cavalls. *Es enfora*, diuen alguns peresosos. *Mos cansarem*, diuen altres temorecs, pero amb les bromes dels mes aixerits molts son que s'entusiasmen i en nombre de 47 parteixen *amb el cavall de Sant Francesc*, a peu. El nombre de inscrits ha augmentat puis 24 son els que surten amb els carruatges a voltar per Alahor.

La boirada s'esvehida, el día es clar. Per dins ses Canacies hi ha molta bonyadura. A son Benet trobam tres excursionistes mes, ja som cinquanta i aquets menen dues bisties per si qualque vell se cansa molt. Be va el foc!

La mar remoretja aprop com un gran orga.

Alguns gallinots rondetjen per l'Arenal de Son Bou. Els excursionistes van conversant i comenten alegres els bells paisatges que la natura mos mostra; els mes joves s'encalsen. Entram dins un Canaló; tornam pujar. La costa es aspra. Som dalt, Vatassi ses cases de Sa Torre-Veia. Son les set; si que hi hem anat de veres. El Sol ja comensa a picar fort pero la clasta de ses cases mos brinda una ombra fresca ont reposar. L'aixerideta Madona jova mos dona un cantir d'aigu fresca i berenam. Gana no'n falta, pero els joves tot berenant i com qui gens ha caminat arman joc i tot es bulla al temps que esperam els carros. Els fills del Amo, *els corredors* mos mostran el cavall que es esbelt i hermós de ver. *¡Es carros! ¡Es carros!* criden alguns, i al punt ja son devant les cases.

Els músics agafen els instruments i obsequien als bons pagesos de Sa Torre amb unes quantes pessets del seu repertori, que s'ho tenen guanyat amb el franc hostatje que nos han oferit. Tot es alegría; hi fa bon estar dins la clástica clasta, pero es hora de partir cap al Barranc. *¡Adeu! Fins al capvespre.*

El Sol pica debó. Pero tots en nombre de 74, partim carretera avall cap al barranc. Una fragancia exquisita mos embauma; som als Horts primers. Brollam de suor, vermells com la magrana compram unes taronges que mos refrigeren i seguim cap-avall. El Barranc (o Canaló que mes be s'podria dir) sembla un torrent ampla d'aigues verdoses que corren cap al mar. Tots els arbres son d'altura igualenca. No te l'hermosura ni la majestat del Barranc d'Aljandar, però es de veure per la gran cantitat d'abres fruiters que formen com un tapis d'espessos que estan. Apenes se troba un ombra en tot el camí. Som baix, a la *Cala* que es petita, retirada amb pocs ombrivols també. Per aprofitar-los als pocs que hi ha mos dividim en grupus que cercan redosa baix una figuera, devall un penyal, etc. El jovent se descalsa i atravesa el riu en sa desembocadura. Es tart, dinam i anam a obsequiar amb algunes pessets de música a unes simpatiques al Laurenques que amb sa familia eren també d'excursió allá baix. Son les dues, es hora de partir, per esser d'hora a Alahor. Instruments al coll, i baix del ardor d'un Sol qui frig regresam a *Sa Torre-Veia*. Cansats, casi rendits, al temps que enganxen els carros cercam repos al ombra fresca de la clasta. Sa bandera ja voletja en el primer carro, ja forman filera. Cap a Alahor. Tot es alegría, el jovent riu i folga dins els carros. El camí es llarg però sa variació i els bells paisatges que admirem el mos fan trobar curt. Som a

Alahor. La banda s'organisa i tots els excursionistes amb ella. Amb un alegre pas-doble arribam a cal señor Alcalde al qui obsequiam amb una serenata i el qual mos reb amb tota afabilitat. Mos despedim i al *Círcol Monárquic*. La Banda toca varies pesseres series. Rebem aplaudiments, nos obsequien amb un bon refresc i partim cap al Comité Demócrata Republicá. Tocam algunes pesseres mes, rebem idéntic obsequi i tocant altre pas-doble que hem de repetir a la *Plassa Rotja*, mos despedim d'Alahor.

Conservarem memoria de les demostracions de simpatia que d'allá vam rebre. Gracies per tot.

Organisats partim de nou cap al Mitjorn aont arribam a les 9 del vespre. A l'entrada sentim un combregar. *Deu assistesqui al pacient!* Esperam i quant el combregar torna entrar a l'Església entram amb altre pas-doble fins a la plasseta i en ella es dona per terminada l'excursió. *Fins a un altre. En tornarli a Fornells. Adeu tots i que Visca L'Unió de Mitjorn-gran* i ses Seccions totes, per dur a cap la gran obra social que realiza.

Un excursionista-músic.

A LEUCÓNOE

A mou coral amic en Damià Vidal.

Tu ne quece si eris scire (nefas)
quem mihi, quem tibi.
Horat. L. I od XI.

No vulguis sebre Leucónoe
(car no's permés) els destins
que mos guarden a nosaltres
els sabis Númens divins.

Ni tampoc com babiloni
els nombres vagis girant
Ans be, amb gram paciència
ves tos treballs fort passant.

Ja molts d'hiverns et don Júpiter
ja aquet en que'l mar Tirré
els penyals furiós rossega
l'últim per tu hagués d'esser.

Puis es breu la nostra vida,
no sias tonta, cola el vi,
sien breus tes esperances
com ho son també per mi.

Mentres rallam, envejosa
la trista edat s'ens en va,
gandeix d'est día, que en l'altre
molt poc hi has de pensar.

Turri-Cano.

Mahó, Abril de 1913.

De Fornells

—Les recents disposicions sobre instrucció reformant les Juntes locals de primera ensenyansa, diuen que aquestes están encarregades de vetllar per la cultura popular. Ara be, com en aquet poble sembla que estiguem de tothom abandonats volem recodar a la Junta de Mercadal que fa mes

d'un any que no tenim *mestre públic* i els atlots están la major part del día abandonats pel poble.

Si be es ve, que el Sr. Ecónome obri la classe també hu es que les seues ocupacions no li permeten dedicarhi totes les hores obligatories; i ademés li van prumetre a dit senyor que'l remunerarien i encara es l'hora que ha de rebre cap céntim, essent encara carregat amb la compra del xoc, tinta i netetja del local.

Perque la Junta se'n interressi i vetli per aquet punt, es que avui fa aquestes observacions.

Un Fornellé.

NOTICIA NECROLÓGICA

El día 3 de Maig va morir soptadament a Ciutadella l'impressor de LLUM-NOVA, Don Salvador Fábregues Sintes a l'edat de 73 anys.

Era el Sr. Fábregues un bon ciudadá, sencill, modest i afable que es captava les simpaties de tota personas que amb ell tractás.

Consagrà tota sa vida al treball i a sa familia, essent un bon pare, un espós aimant i un ver amic.

Feia una corantena d'anys que s'era establert a Ciutadella com a impresor essent se pot dir el primer qui va conseguir arrelá a Ciutadella l'art de la tipografia.

Ciutadella va demostrar a sa familia acudint en nombre molt considerable al enterrament i funerals, les simpaties amb que contava el difunt.

Enviam el nostre mes sentit condol a sa trista esposa, fies i fis politics i enviam al cel una oració per l'etern descans de la seua ánima.

"LECTURA POPULAR"

Amb el titol de *Una bona obra*, publicavem en el nombre passat una noticia sobre *La Biblioteca d'Autors Catalans*, llavors en projecte.

Avui es ja un fet, haguent sortit al hora en que escrivim quatre quaderns a qual mellor. Se va inaugurar *Lectura Popular* amb una coleccioneta de les mellores poesies d'n Juan Maragall que morí al Decembre del 1911. Els nostres lectors coneixen *La Vaca cega*, que d'aquest autor vam publicar la qual va inclosa dins el quadern citat junt amb les hermosisimes *Oda infinita*, *La Sardana* i *Cant Espiritual*.

Al segon quadern *La festa del blat*, *Drama*, no'l varem rebre i per tant no'n podem parlar, però el nom del Autor de *Terra Baixa* diu mes que tot lo que noltros podriem dir.

El tercer inclou dos quadrets en prosa, del celebrat novelista catalá *Narcís Oller*. Sos titols *La Bofetada* i *Fidelidat* ja revelen que's tracta de noveletes dramatiques que escrites amb la pulcritut i correcció de que tant mestre n'es el senyor Oller fan passar una estona de pler al lector.

Varies poesies del periodista mallorquí *Miguel S. Oliver* formen el quart quadern. Son totes es-

